

Kultuuridevahelise pädevuse arendamine keeleõppes

Merle Jung - Tallinna Ülikooli saksa keele didaktika dotsent

Aigi Heero - Tallinna Ülikooli saksa kirjanduse ja kirjandusteooria dotsent

Tänu üha mitmekultuurilisemaks muutuvale ühiskonnale on kultuuril ja kultuuridevahelise pädevuse kujundamisel nüüdisaegses võõrkeeleõpetuses oluline osa. Võõrkeelt õppides saavad õppijad teavet ka maade kohta, kus õpitavat keelt räägitakse, samuti inimeste kohta, kes seda keelt emakeelena kõnelevad. Seeläbi tekib õppijal sügavam emotsionaalne suhe võõrkeelde ja suurem motivatsioon seda õppida. Eriti inglise keele õpetamisel tuleks hoolikalt jälgida, et seda ei õpetataks mitte lihtsalt kui rahvusvahelist suhtluskeelt, vaid seostataks ka ingliskeelse kultuuriruumiga. Huvi äratamine erinevate kultuuride vastu aitab õppijatel nendest aru saada, teistsuguseid tavasid ja käitumisviise mõista ning aktsepteerida, aga ka oma kultuuri paremini tundma õppida ja seda teistega võrrelda. Õppijates tuleks kujundada suhtumist, et see, mis näib esmapilgul võõras, ei ole vale, vaid lihtsalt teistsugune.

Kultuuridevahelise õppimise eesmärgid

Keel on informatsiooni, tähenduste ja sisu kandja, mida edastatakse sõnade, lausete ja tekstide abil. Iga keel on tihedalt seotud kultuuriga. Kultuuri mõistet võib defineerida kitsamalt ja laiemalt, lähtudes erinevatest rõhuasetustest. Keele ja kultuuri seose toob hästi esile definitsioon, mille kohaselt tähendab kultuur „ühiskondlike kogemuste, materiaalsete ja ideeliste struktuuride kogumit, mis talletub keeles ja määrab nende tegutsemisvõimalused, kes seda valdavad”. (Ehlich 2007) Seega puutub võõrkeeleõppija õpiprotsessis pidevalt kokku võõrkeelse suulise ja kirjaliku kultuuriga, kujundades nii oma suhtumist ja hoiakut sellesse kultuuri.

Kultuuridevahelise pädevuse kujundamine on muutunud võõrkeeleõppe üheks tähtsamaks eesmärgiks. Põhikooli riikliku õppekava (2010) järgi on võõrkeelte ainevaldkonna pädevus „suutlikkus mõista ja tõlgendada võõrkeeles esitatut, suhelda eesmärgipäraselt nii kõnes kui ka kirjas, järgides vastavaid kultuuritavasid; mõista ja väärtustada erinevaid kultuure, oma ning teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi”. Sellise eesmärgi saavutamiseks tuleb igal võõrkeeleõpetajal järele mõelda, mida tähendab kultuuridevaheline õppimine ja kuidas seda ellu viia. Kultuuridevahelist õppimist, nagu ka õppimist üldse, tuleb vaadelda kui protsessi. Esikohal on siin teadlikkuse, hoiakute ja strateegiate kujundamine, vähemal määral päheõpitavate teadmiste ja kontrollitavate oskuste omandamine (vrd Zeuner 2001).

Kultuuridevahelise pädevuse all mõistetakse eelkõige oskust erinevusi aktsepteerida, keele abil uut kultuuri avastada ning oma kultuuri uuest perspektiivist näha. Kultuuridevaheline pädevus aitab õppijal analüüsida ja kohandada oma käitumist, väärtusi ja uskumusi. Järgnev loetelu annab lühikese ülevaate, millised afektiivsed, käitumuslikud ja kognitiivsed oskused omandab õppija kultuuridevahelise õppimise tulemusena (vrd Byram/ Zarate 1997):

1. Afektiivsed oskused/hoiakud:

- teiste identiteedi tunnustamine,
- erisuste austamine,
- sallivus mitmetähenduslikkuse suhtes,
- empaatia.

2. Käitumine:

- paindlikkus,
- kommunikatiivne teadlikkus.

3. Kognitiivsed oskused:

- teadmised,
- teadmiste avastamine,
- tõlgendamine ja seostamine,
- kriitiline kultuuriteadlikkus.

Kuna igasugune kultuur on pidevas muutumises, tuleb ka kultuuriteadmiste vahendamisel silmas pidada, et need varieeruvad põlvkonniti ja regiooniti. Kultuuri ei saa õpetada staatiliste faktidena, õppijat tuleb suunata järele mõtlema, analüüsima ja iseseisvalt otsustama. Kuuldu, nähtu ja kogetu põhjal saab ta hakata ümber hindama oma tõekspidamisi, väärtusi ja mõttemalle. Alloleval joonisel on kujutatud nn kultuuri jäämägi, millest nähtub, et suur osa meie kultuurilisi teadmisi on nähtamatud ja me rakendame neid enamasti alateadlikult oma igapäevases tegevuses ja suhtluses. Väljastpoolt tulev kogemus mõjutab sügaval sisemuses peituvaid hoiakuid. Õpetaja saab tegeleda vaid jäämäe pealmise osaga, kuid tema eesmärk on panna õpilane tegelema oma „veeluste“ varudega.

Joonis 1: Kultuuri jäämägi (<http://home.snu.edu/~hculbert/iceberg.htm>)

Kultuuridevaheline võõrkeeleõpe peaks hõlmama kolme eesmärkide valdkonda (vrd Reeg 2003).

1. Kultuuridevahelise pädevuse arendamine – verbaalsete mõtteavalduste adekvaatne mõistmine, kohane eneseväljendus võõras kultuurikontekstis, kindlus sotsiaalses interaktsioonis.
2. Kriitilise pädevuse arendamine – kontrastiivsete aspektide avastamine kultuurides ja nende analüüs, seoste nägemine oma päritolumaa kultuuriga, eelarvamuste ja stereotüüpide läbinägemine ja revideerimine.
3. Ainevaldkondlike pädevuste arendamine – teadmiste horisondi avardamine, teadmised sihtkultuuri saavutustest, ühiskondlikest arutlusteemadest, ajaloolisest tingitusest.

Uues põhikooli õppekavas kirjeldatud üldpädevustest seostub kultuuridevaheline õppimine kõige enam väärtuspädevusega, mille eesmärk on muuhulgas „tajuda ja väärtustada oma seotust [...] oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandiga ja nüüdisaegse kultuuri sündmustega”. Läbivatest teemadest on kultuuridevahelise pädevusega seotud eelkõige teemad „Kultuuriline identiteet” ja „Väärtused ja kõlblus”, mille rakendamist on põhjalikult käsitletud kogumikus „Läbivad teemad õppekavas ja nende rakendamine koolis” (Luisk 2010).

Võõrkeeleeõppes tuleb õppijatele pakkuda piisavalt võimalusi end õpitavat keelt kõnelevate maade ühiskondlike ja kultuuriliste arengutega kurssi viia. Õpilasi tuleb suunata ise neid kultuure avastama ja nende vastu huvi tundma, impulsi selleks peaksid nad aga esialgu siiski saama võõrkeeletunnist.

Kultuurilooliste teadmiste vahendamise areng võõrkeeles

Võõrkeeleeõpetuses on aastakümnete ja -sadade jooksul kasutatud väga erinevaid meetodeid. Ka kultuuriloo osakaal, eesmärgid ja sisu on koos meetodite arenguga muutunud. Ajalooliselt võiks kultuurilooliste teadmiste vahendamise arengus eristada kolme olulisemat etappi (vrd Biechele/ Padrós 2003). Esimene neist on *kognitiivne ehk faktipõhine lähenemine* kultuuriloole, mis lähtub traditsioonilisest kõrgkultuuri mõistest ja tegeleb faktiteadmiste edastamisega. Õppijad peavad omandama süstemaatilisi teadmisi õpitavat võõrkeelt kõnelevate maade ajaloost, kultuurist ja ühiskonnast, mida esitatakse enamasti aimetekstide, tabelite, statistika ja fotode abil. Nii saab võimalikult objektiivse ja adekvaatse pildi, näiteks peavad fotodel kujutatavad objektid olema võimalikult originaalilähedased. Kultuurilool üldiselt on võõrkeeleeõpetuses teisejärguline roll või seda õpetatakse eraldi aina, näiteks võõrkeele süvaõppega koolides.

Teist etappi kultuurilooliste teadmiste vahendamise arengus nimetatakse *kommunikatiivseks lähenemiseks*. Pärast nn kommunikatiivset pööret võõrkeeleeõpetuses 1970. aastatel muutus kultuurilugu õppetöö integreeritud osaks ning selle sisu ei ole enam ainult kõrgkultuur, vaid argikultuur, inimeste igapäevane elu ja käitumisviisid. Kultuuriloo vahendamine muutub tegevuspõhiseks, tähtis ei ole enam faktide tundmine, vaid õppija toimetulek igapäevastes suhtlussituatsioonides võõral maal. Kultuurilooliste teadmiste eesmärgiks on õppijate suhtluspädevuse arendamine ning seetõttu lähtutakse õppija huvidest ja suhtlusvajadustest, st konkreetsetest argikultuuri situatsioonidest, millega õppijad võiksid reaalselt kokku puutuda. Õppetöös on esiplaanil mitmesugused vestlusteemad, näiteks kuidas inimesed üksteisega kontakti astuvad, kuidas nad elavad ja töötavad, kuidas erinevates situatsioonides suhtlevad. Õpitavat võõrkeelt kõnelevate maade argikultuuri tundmine on vajalik oskus, et selles hiljem keeleliselt adekvaatselt toimida.

Kolmas etapp on *kultuuridevaheline lähenemine*, mis sai alguse 1980. aastatel. Siin on esiplaanil kultuuride võrdlemine ja teiste kultuuride mõistmine. Kultuuridevahelise võõrkeeleõpetuse eesmärk on arendada õppija võimeid, oskusi ja strateegiaid, et võõrastes kultuurides ja ühiskondades orienteeruda. Iga kultuuri keskmes on tavalised inimesed, nende hoiakud ja suhtumised. Kultuuridevahelise lähenemise tähtsaim ülesanne on õppijate sisuline konfrontatsioon võõra kultuuriga, mille tulemusena hakkavad õppijad mõtlema nii võõra kui oma kultuuri erisuste ja nende põhjuste üle. Seega võib kultuuridevahelise lähenemise tunnused järgnevalt kokku võtta:

- kultuuri all mõistetakse inimgruppide tegevuste kogumit, mis erineb teistest teatud iseloomulike tunnuste poolest;
- õpieesmärgiks on teiste kultuuride mõistmine ja nendes toimetulek;
- kultuurilooliste teadmiste vahendamine aitab kaasa tolerantssele suhtumisele, eelarvamuste ja klišeede kriitilisele analüüsi võimele;
- olulisel kohal on võime erinevaid kultuure võrrelda, nende sarnasusi ja erinevusi märgata ja endale teadvustada;
- teise kultuuri tundmaõppimise kaudu tajutakse oma keele ja kultuuri spetsiifikat märksa paremini.

Kokkuvõtteks on tabelis 1 toodud näide, kuidas on eelkirjeldatud kontseptsioonide kaudu võimalik käsitleda teemat kool ja koolisüsteem.

Kognitiivne	Kommunikatiivne	Kultuuridevaheline
Ülevaade Saksamaa, Austria ja Šveitsi koolisüsteemist.	Keelendid, mida kasutatakse koolitunnis Saksamaal (nt kuidas kõnetada õpetajat, kuidas paluda abi).	Lühitekstid sellest, mida õpilased eri maades oma koolist/õpetajatest arvavad.
Fotod Saksamaa tuntuimatest ülikoolidest.	Autentsed materjalid koolielust (nt tunniplaan, tunnistus, foto õpilastest kooliõuel).	Eesti ja Saksamaa koolielu võrdlus (nt tekstide, fotode põhjal).
Statistika migratsioonitaustaga õpilaste osakaalu kohta erinevates Saksamaa liidumaades.	Rollimäng teemal „Klassi tuleb uus õpilane”.	Diskussioon teemal „Välismaalastest õpilased Saksamaa koolides”.

Tabel 1: Kool ja koolisüsteem erinevate kontseptsioonide perspektiivis

Ükski nimetatud kontseptsioonidest ei ole teistest parem ega halvem, ideaalsel juhul kasutatakse neid võõrkeeletunnis integreeritult. Ilma faktiteadmisteta on raske kujundada mingi teema kohta oma arvamust, suhtluspädevus aitab hiljem tegelikes olukordades õigesti käituda, kultuuri tundmaõppimine arendab analüüsi oskust ja tolerantsust.

Mõned võimalused kultuuridevahelise pädevuse arendamiseks võõrkeeletunnis

Kultuuridevahelist pädevust saab võõrkeeletunnis arendada erinevate meetodite najal. Siiski peaks olema teatud lähtepunkt, millele tund üles ehitada. Selleks sobib väga hästi kas kirjanduslik tekst, ajaleheartikkel või hoopis film/video, mis tutvustavad õpitavat keelt kõneleva maa kultuuri ja kombeid.

Kui õpilaste keeletase on juba kõrgem, võib tegeleda ka veidi keerulisemate tekstidega. Siinkohal tulevad kõne alla tekstid nn multikultuursetelt autoritelt. Nende all mõistetakse eelkõige autoreid, kes kirjutavad levinumates Euroopa keeltes (inglise, saksa või prantsuse), ent kelle juured peituvad mõnes muus, tavaliselt mitte-Euroopa kultuuriruumis. Nende autorite loominguga tutvuvad õpilased ühelt poolt õpitavat keelt kõneleva maa kultuuriga, teiselt poolt annavad sellised tekstid aimu ka maailma kultuuridest üldisemas plaanis ning võimaldavad juba tuttavat kultuuriainest kriitiliselt analüüsida.

Sissejuhatuseks teksti analüüsi sobib aktiveerida õpilaste eelteadmisi vastavast kultuurist ja selle kommetest. Seda võib teha näiteks mõistekaardi vormis. Kui need teadmised on pinnapealsed, piirdudes vaid puhkuse ajal vastavas riigis kogetuga või klišeelike arusaamadega, siis pole sellest midagi. Kultuurilist pädevust saabki arendada sageli kõige efektiivsemalt siis, kui õpilased saavad esmalt oma mõtteklišeest teadlikuks, et siis seejärel neid revideerida ja seeläbi oma maailmapilti avardada. Mõistekaardile võib kanda ideid nii laiemate („Türgi kultuur”) kui ka kitsamate („Õhtusöök Itaalias / Õhtusöök Eestis”) valdkondade kohta.

Samuti sobib siinkohal diskuteerida erinevate stereotüüpide üle. Õpilastelt võib küsida, milliseid stereotüüpe nad vastava kultuuri kandjate kohta tunnevad (nt „inglise toit ei maitse” või „türki meestel on haarem”). Mõtted võiks jäädvustada tahvlile, et siis tunni lõpus nende juurde tagasi pöörduda.

Enne teksti sisulist analüüsi tuleks teha sobivaid lugemisharjutusi, et õpilastel oleks täpne arusaam selle sisust. Vajadusel võib need loomulikult siduda grammatikaharjutustega. Samuti on mõeldav, et õpilased loevad teksti kodutööna. Siis võib anda ülesandeks teha mõnelauseline sisukokkuvõte, kirjutada välja arusaamatud sõnad või vastata lihtsamatele küsimustele ja tegeleda sisulise analüüsiga järgmises tunnis.

Teksti analüüsi võivad sisse juhatada järgmised küsimused (kui teksti loetakse kodus, siis võib vastused ka kodus ette valmistada):

Võtke lühidalt kokku tekstis kirjeldatud situatsioon.

Kes on tegelased ja kuidas nad räägivad?

Kui õpilased on teksti sisu endale selgeks teinud, võib asuda sisulise analüüsi juurde, mis hõlmab ka kultuurilise pädevuse arendamist. Alljärgnevalt on toodud mõned näited selleks sobivate küsimuste kohta. Vastused nendele on soovitatav koostada paaritööna või väikestes rühmades. Soovi korral võib vastused lasta vormistada lühireferaadi või väikese *esitlusena* (kasutades nt jooniseid vms). Kui suulisteks esitlusteks napib aega, võib lasta koostada vastused tabeli kujul. Soovitatav on esitada suunavaid küsimusi, kui õpilastel jääb mõni oluline aspekt märkamata.

Kui tekst kirjeldab pere- või põlvkondlikke suhteid:

Milline on tekstis kirjeldatud perekonna struktuur? Kes on perekonna „pea”? Milline on liikmete omavaheline suhe? Markeerige tekstis kohad, millest seda võib järeldada.

Võrrelge seda struktuuri tavalise eesti/vene perekonna struktuuriga.

	Saksa/türgi/itaalia pere	vms	Eesti pere	Vene pere
Perekonna pea				
Liikmed				
Suhted				

Tabel 2: Perekondlike suhete võrdlus erinevates kultuurides

Kui tekst kirjeldab teatavast traditsioonist johtuvaid toiminguid, nt olulise külalise vastuvõttu: Millised kombed ja tavad väljenduvad tekstis? Markeerige tekstis kohad, millest seda võib järeldada. Kuidas võetakse eesti/vene perekonnas vastu esimest korda saabuvat tähtsat külalist?

	Saksa/türgi/itaalia pere	vms	Eesti pere	Vene pere
Külalise tervitamine				
Toit				
Joogid				
Vestlus				
Kingitused				

Tabel 3: Külalise vastuvõtt erinevates kultuurides

Pärast teksti analüüsimist võib õpilastega tagasi tulla eespool kirjeldatud mõistekaardi või stereotüüpide juurde. Enamasti on selleks ajaks õpilaste teadmised võõrast kultuurist suurenenud ja nad on aru saanud, et paljud klišeed ei pea tegelikult paika. Sarnased küsimused sobivad ka ühiselt vaadatud filmi analüüsimiseks.

Teksti analüüsile võiks järgneda arutelu näiteks järgnevatel teemadel:

1. *Kujutle, et lähed järgmisel õppeaastal vahetusõpilasena Türgisse (Hiinasse, USAsse, Argentiinasse vms). Perekond, kus sa elama hakkad, korraldab sinu saabumise auks õhtusöögi. Tahaksid väga, et see õnnestuks, seepärast tutvud enne üksikasjalikult selles riigis valitsevate kommetega ja traditsioonidega. Kuidas peaksid käituma, et õhtusöögilauas kõik laabuks? Millistel teemadel on sobiv vestelda? Mis juhtuks, kui sa neid tavasid ignoreeriksid?*
2. *Kujutle, et sinu perekonda saabub peatselt vahetusõpilane Türgist (Hiinast, Argentiinast vms). Ta kirjutab sulle ja soovib täpsemalt teada saada ühtteist Eesti kultuurist ja kommetest. Mida sa talle vastaksid? Mida peaks kohalikke olusid*

mittetundev inimene eriti silmas pidama? Milliseid eesti kombeid ja tavasid tuleks talle kindlasti selgitada?

Mõeldes nendele küsimustele, teadvustavad õpilased, et viibides teises riigis, tuleks suhtuda sealsetesse kommetesse lugupidavalt. Täpselt samamoodi aga tuleks aeg-ajalt analüüsida end ja omaenda kultuurilist tausta ning mõelda selle üle, kuidas end teise kultuuri esindajale paremini mõistetakse teha.

Kui teksti või filmi on analüüsitud mitme tunni vältel ning teemaga on mindud süvitsi, võib teema lõpetuseks lasta õpilastel kogeda analüüsitud kultuuri ehedal kujul. Miks mitte korraldada tunni ajal väike inglise kellaviietee või saksa stiilis advendikohv või lasta õpilastel välja uurida, kuidas valmistatakse ehtsat türgi kebabi (vt ka Ho 2009). Samuti on õpilastel huvitav kohtuda nn *native speaker*'iga, kes võib olla vahetusõpilane, vabatahtlik või keegi teine, kes vastava maa keelt ja kultuuri esindab.

Seega võib hästi valitud teksti ja selle analüüsimise najal edendada lisaks võõrkeelepädevusele (võõrkeelse teksti lugemine ja analüüsimine, diskussioon vastavas keeles) ka kultuuridevahelist (uued teadmised võõrast kultuurist), kriitilist (omaenda kultuuri analüüs, klišeelike arvamuste revideerimine), sotsiaalset (suhtlemine teise kultuuri esindajatega, sallivus), enesemääratlus- ja suhtluspädevust (kultuuridevahelises suhtluses tekkivate probleemide äratundmine ja nende lahendamine). See tähendab, kultuuridevahelise pädevuse arendamisel on oluline roll ka väärtuskasvatusel.

Kultuurikogemused ja Euroopa keelemapp

Ühe võimaluse erinevate kultuuride üle järelemõtlemiseks pakub Euroopa keelemapp, mille keeleloo osa üks alapunkt on „Minu olulisemad keelelised ja kultuurilised kogemused”, kus keeleõppija saab kirjeldada kultuuridevahelisi kogemusi, mis on teda mõjutanud või muutnud tema suhtumist kõnealusesse keelde ja kultuuri. EAQUALS-ALTE elektroonilises keelemapis (<http://www.eelp.org/eportfolio/index.html>) soovitatakse arvesse võtta näiteks järgmisi aspekte:

- märgatavad erinevused elustiilis ja käitumises;
- mis tundus teile piinlik, naljakas või eksitav;
- arusaamatused, mis tekkisid selle tõttu, et te ei tundnud kultuuri;
- midagi, mida teile meeldis teha ja mida kodus teha ei saanud, ning midagi, mille järele igatsesite;
- midagi, mida taipasite teise kultuuri kohta;
- midagi, mida taipasite oma kultuuri kohta;
- kuidas võis see kogemus teid muuta.

Euroopa keelemapi Eesti variant on mõeldud 12–16-aastastele (6.-9. klassi) õpilastele (vt www.keelemapp.ee) ja kultuurikogemuste osa on seal jaotatud kaheks:

- kontaktid teiste keelte ja kultuuridega Eestis,
- kontaktid teiste keelte ja kultuuridega väljaspool Eestit.

Analüüsitavaid aspekte on mõnevõrra lihtsustatud, kuid sisuliselt sarnased, näiteks olulised erinevused ja sarnasused igapäevaelus (pere, kool, vaba aeg) või inimeste käitumises, naljakad arusaamatused, olukorrad, mis tekitasid uudishimu või kus tunti end ebakindlana jne.

Kultuurikogemusi, mida kirjeldada ja analüüsida, võivad õpilased saada väga erineval moel. On neid, kes käivad õpitava keele maal perega puhkust veetmas või kohtuvad mõne inimesega, kes on sellelt maalt pärit. Huvi teise kultuuri vastu võib tekkida ka lugemise kaudu või mõne sportlase, muusiku või näitleja poolehoidjana. Õpilasi tuleks julgustada selliseid kogemusi saama, sest isiklik suhestumine aitab kõige paremini huvi äratada ja mõistmise vajadust tekitada.

Õpetaja roll kultuuridevahelises võõrkeelesõppes

Kultuuridevahelise pädevuse arendamine esitab tänapäeval võõrkeelesõpetajatele suure väljakutse. Et kultuuridevahelist õppimist toetada, peab õpetaja ise nii õpetatava keele maade kultuure kui ka oma maa kultuurilugu hästi tundma, kasuks tuleb ka õpilaste kultuurilise tausta tundmine. Selleks on eelkõige vaja neid kultuure omal nahal kogeda: luua ja hoida kontakte emakeelekõnelejatega, külastada õpetatava keele maid, võtta osa täiendusõppes ja kultuurisündmustest. Tsiteerides Butzkammi (2004): „Õpetajatele on mitmekuuline sukeldumine oma keele maa igapäevaellu väljaspool igasugust turismi *conditio sine qua non* . Nende õpetamisaastad olgu rännuaastad!”

Võõrkeelesõpetaja roll on olla kultuuridevaheline vahendaja, mitte pelgalt võõra kultuuri edasiandja. Tema ülesandeks on luua sild lähte- ja sihtkultuuri vahel, neid mõlemaid väärtustades. Sealjuures peab õpetaja ise jääma alati kultuuridevaheliseks õppijaks. Ka Eestis leidub enam vaevalt klassi või õpperühma, mis oleks keeleliselt ja kultuuriliselt absoluutselt homogeenne. Kultuuridevaheline õppimine võib kergesti viia delikaatsete teemadeni ja tuliste diskussioonideni. Sellisel juhul vastutab õpetaja selle eest, et kedagi ei solvata ja kõigi arvamust arvestatakse. Loomulikult peab õpetajal kultuuridevahelise õppetöö läbiviimiseks olema ka metoodiline pädevus, mis väljendub materjali ja sobivate metoodiliste võtete valikus. Väga oluline on luua seoseid, õpetaja peab õppijaid suunama oma eelteadmisi ja kogemusi sellega siduma, mida nad veel ei tea ega tunne.

Mida varem kultuuridevahelise pädevuse arendamisega alustada, seda suurem on tõenäosus, et õpilastest saavad tolerantsed inimesed, kes ei lase end eelarvamustest mõjutada. Kontakt teiste keelte, kultuuride ja traditsioonidega näitab õppijatele, kui suhteline võib olla nende oma tegelikkus.

Kirjandus

Biechele, M., Padrós, A. Didaktik der Landeskunde. Fernstudieneinheit 31. Berlin, München et al: Langenscheidt, 2003.

Butzkamm, W. Lust zum Lehren, Lust zum Lernen. Eine neue Methodik für den Fremdsprachenunterricht. Tübingen, Basel: Francke, 2004.

Byram, M., Zarate, G. Defining and assessing intercultural competence: Some principles and proposals for the European context. *Language Teaching*, 1997. Lk 29, 239–243.

Ehlich, K. Transnationale Germanistik. München: iudicium, 2007.

Ho, Si Thang Kiet. Addressing Culture in EFL Classrooms: The Challenge of Shifting from a Traditional to an Intercultural Stance. *Electronic Journal of Foreign Language Teaching*, 2009. 6/ 1, 63-76; <http://e-flt.nus.edu.sg/v6n12009/ho.htm> (3.12.2010).

Luisk, Ü. (koost, toim). Läbivad teemad õppekavas ja nende rakendamine koolis. I osa. Tartu Ülikooli haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskus, 2010;

http://www.ut.ee/curriculum/orb.aw/class=file/action=preview/id=807523/LT_KOGUMIK_I.

[pdf](#) (3.12.2010).

Reeg, U. Interkulturelle Sprachräume I. Sprachreflexion und kommunikative Handlungsmuster im Kontext Deutsch als Fremdsprache. Aachen: Shaker, 2003.

Zeuner, Ulrich. Landeskunde und interkulturelles Lernen. Eine Einführung. Technische Universität Dresden, 2001; <http://www.tu-dresden.de/sulifg/daf/landesku/start.htm> (3.12.2010).